

ПОНЯТИЕ ЗА ФИЛОСОФИЯ

Философията се състои тъкмо в това -да познаваме границите си

Имануел Кант

Този стремеж към единството, този копнеж към абсолютното разкрива основното движение на човешката драма

Албер Камю

1. Дефиниция. Абсолютното

Освен онова,което се съдържа в самото име философия, няма друго разбиране за нея, което да се приема от всички философи. Така че търсенето на дефиниция е един от най-слож-ните въпроси на самата философия. Тук ще вземем за основа едно определение, което в най-голяма степен ни изглежда при-емливо.

Философията има за свой основен предмет абсолютното.

Цялата история на философията може да се представи като търсене на абсолютното, като създаване на различни теории за абсолютно, въпреки че рядко е бил използван точно този термин.

Абсолютното е било разбрано като: Вода (Талес), Апейрон (Анаксимандър), Въздух (Анаксимен), Число (Питагор), Атом (Демокрит), Ум (Анаксагор), Битие (Парменид), Идея (Платон), Форма (Аристотел), Единно (Плотин, Прокъл), Бог (християнските философи), Cogito (Декарт), Субстанция (Спиноза), Монада (Лайбниц), Материя (Холбах), Свобода (Русо), Самосъзнание (Кант), Аз (Фихте), Абсолют (Шелинг), Абсолютна идея (Хегел), Световна воля (Шопенхауер), Воля за мощ (Ницше), Творческа еволюция (Бергсон), Всеединство (Соловьев), Битие (Хайдегер), Всеобхватно (Ясперс), Универсум (Хосе Ортега-и-Гасет), Абсурд (Камю) и др.

Какво да разбираме под "абсолютно"? То изразява безусловност, безотносителност, самостоятелност, независимост,

завършеност, съвършенство, пълнота, безкрайност. Различните философи използват едни или други от тези негови значения.

Когато Аристотел определя философията като учение за първите начала на нещата, за първопричините, той говори в същност за абсолютното за онова, от което всички неща зависят и към което се отнасят, а то по един или по друг начин е тяхна основа или същност.

Абсолютното е последен фундамент за съществуването на нещата и за тяхното обяснение.

Така атомите на Демокрит стоят в основата на природата, на човешкото тяло и на човешката душа. Чрез тях се обяснява всичко в света. При Платон идеята стои в основата на отделните неща и служи за тяхното разбиране. Идеята е и цел на човешкото съществуване - човек трябва да се стреми да познае идеите, това е смисълът на живота му. При Шопенхауер Световната воля е пределното основание на нещата.

Следователно всеки философ дава свое определение на абсолютното, т.е. на предмета на философията и затова философията е така различна, но и единна в своите цели.

Поради това философите много рядко могат да убедят един друг в правотата на своите възгледи, макар предметът на техните разсъждения да е по същество един и същ. За всеки от тях абсолютното е различно и тъкмо този нов опит да се определи абсолютното е признак на философска гениалност. Но това не става произволно, защото новото определяне на абсолютното трябва да даде убедителни обяснения на колкото е възможно повече явления от човешкия свят. Именно тези обяснения правят съот-ветната философия приемлива в една или друга степен.

Това неизкоренимо несъгласие между философите обаче, говори за нещо много важно, за нещо изконно човешко. Човек не е бог, не притежава абсолютното но винаги живее с надеждата че ще го открие. Тази човешка надежда е любовта към мъдростта, тя е самата философия.

Затова философията е най-близка по мащаба на своите въпроси до религията, само че философското търсене се основава на разума, а не на вярата. Философията е вяра в човешкия разум и затова е мисия на разума, която вече хилядолетия се предава от поколение на поколение. В своите философски гени човечеството показва как в различни епохи и личности разбира абсолютното.

2. Дялове

Първоначално философията не е била разделяна на дялове или дисциплини. Различието е било само в насоката на

философското размишление. Първите философи изследват предимно природата, след тях софистите и Сократ разсъждават главно върху човека, а Платон и особено Аристотел създават и теория на мисленето изобщо. Тази последователност в разглеждането на различни проблеми, на различни области се обособява при стоиците до три дяла на философията - физика, етика и логика. Тук под "физика" се има предвид умозрително размишление относно "природата на нещата".

Едва много след Аристотел неговите ученици, подреждайки съчиненията му, наричат онези, които били подредени след разглеждането на конкретните физически въпроси, с името метафизически, което от старогръцки ще рече именно "след физическите". Така

метафизиката става име на умозрителното отношение към света, към всичко съществуващо. Тя се занимава с първоосновите на нещата, изследва не едно или друго конкретно нещо, а "съществуващото като съществуващо", т.е. съществуващото в неговия най-общ и поради това най-фунда-ментален вид.

През Новото време с обособяването на науките от философията започват да се появяват нови названия за дяловете на философията. Това ще рече, че има както наука физика, така и философия на природата (натурфилософия), както наука история, изучаваща реалната история, така и философия на историята (термин на Волтер), която дава не само философски поглед върху реалната история, но и размишлява върху особеността на историческата наука като особен вид знание. Появяват се също философия на правото, философия на езика и др.

През XX век много често под "философия на ..." се разбира не толкова философският поглед върху съответния реален предмет, колкото философско изследване на съответната наука за него. Така физиката изучава физическата реалност, а философия на физиката се занимава с принципите и основанията на физиката като наука. Същото става и с философия на биологията, философия на правото и др.

В корпуса на философията са обособени също онтология (учение за съществуващото), гносеология (учение за това как отделният човек познава чрез своите сетива и разум), епистемология (изучаваща типовете най-вече научно знание в отделните култури и епохи), аксиология (учение за ценностите естетика (учение за красивото в природата и изкуството) и носofsка антропология (имаща за предмет същността и своеобразието на човека).

3. Език

Философският текст бързо се разпознава по обособения начин, по който се употребяват някои думи, и по наличието на други, които се срещат единствено във философски съчинения. Това е характерният за философията "диалект", нейният особен метафизичен "жаргон".

Една дума се превръща в термин, когато от множеството ѝ смисли се използват един

или няколко, които строго се дефинират. Самата дума "термин" идва от латински, където първоначално означава камък, поставян на границата, на синора между две ниви, т.е. терминът строго разграничава едно нещо от друго. Думата "тежест" има множество значения във всекидневния език, но в механиката тя е термин със строго фиксирано от теорията значение. В нея обаче има и термини като "идеално твърдо тяло", които се употребяват само в науката. Така и във философията всекидневната дума "човек" или "време" се превръщат в термини, на които всяка философска теория придава строго определено значение. Философията има и свои собствени думи. Такива са "битие", "екзистенция", "самосъзнание" и други. Тези думи са нейни термини, те са категориите, понятията, идеите на философията, които тук ще употребяваме като синоними, макар че в много философски теории те биват по един или по друг начин различавани.

От старогръцки думата "категория" означава "разделяне", "разграничаване". Така Аристотел определя онези думи, които са най-първи, най-основни определения относно съществуването на нещата изобщо. Категориите са в основата на всеки предмет, на всяка мисъл, на всяко изречение. Да вземем изречението "Птицата е небесно същество". За да разберем точния му смисъл, ние трябва да сме наясно какво означава нещо да съществува, т.е. да е "съществуващо", какво е неговото "пространство" и "време", какви са неговите "качества", какво е неговото "количество", каква е неговата "цел" и "възможност" да я осъществи. Тези първични, фундаментални смисли са философски категории и неявно лежат в основата на всяко по-конкретно говорено за птицата както на всекидневно, така и на научно и философско равнище. Ето това означава да "категоризираме" предмета философски.

Още един нюанс на философския език ни дава думата "понятие". Да имаме понятие за нещо, ще рече да схванем неговите различни характеристики, неговите определения в единство. Ако терминът и категорията указват за разграничаване, за поставяне на граници, то понятието говори за обединяване на вече получени определения. Немската дума за понятие "Begriff" идва от глагола "begreifen", означаващ "схващам". Това схващане на различните определения в единство, обхващането им в едно мисловно цяло, означава да мислим нещото в понятията. Така ние "поставяме" нещо "в" единство. Ние го правим "понятно". Това е съвсем видно в руската дума "понятие", идваща от "понять", т.е. от "разбиране". Понятието е разбиране на нещата в цялост, обхващането им чрез взаимосвързани мисли.

Така обяснихме какво означава думата да е термин, категория и понятие, като по този начин разяснихме някои особености на научния и на философския език. Специфичните за философията понятия, т.е. основните елементи на философския език, са много по-обща, по-универсална както от понятията на научното, така и на всекидневното

мислене. Такива са. Битие, Бог. Свят. Човек, Време, Свобода. Те задават и основните теми на философските текстове, а също и на този фило-софски учебник, Те са основните елементи на ума, на нашето умозрение. Ние не виждаме битието, можем само да го мислим. Не виждаме свободата, можем само да се опитаме да схванем проявите на свободата в едно умозрително понятие за свобода. Виждаме хората, но понятието за човек е дадено само за философския ум.

Така изразът "Този човек е болен" е израз от всекидневния или медицински език. Но изразите "Човекът е болно същество" и "Човешкото битие е времево битие" са философски. Те вече са абсолютни изказвания, към които като към свои мисловни основания се отнасят всекидневните или частнонаучните изказвания.